

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ХУДОЖНЬОГО ПІЗНАННЯ

В статті розглядається емоційний інтелект як феномен, який поєднує афективну та когнітивну сторони пізнання, в зв'язку з художнім пізнанням. Розділяється внутрішньо особистісний емоційний інтелект, який втілює власну логіку та цінності суб'єкта та зовнішньоособистісний інтелект, який конструює нові смислові надходження суб'єкта. Підкреслюється, що в художньому пізнанні потреба суб'єкта стає зрозумілою, коли емоційні прояви суб'єкта резонують з можливостями оточуючого простору. Аналізується гносеологічне значення емоційного інтелекту, полягає в реалізації буття будь-чого в контексті індивідуальної логіки суб'єкта. Робиться висновок, що емоційний інтелект регулює домінуючу потребу людини, що впливає на її розумову активність.

Ключові слова: емоційний інтелект, домінуюча потреба, рефлексія, індивідуальна логіка, внутрішньоособистісний інтелект, зовнішньоособистісний інтелект

Кольчева Т.В. ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ИНСТРУМЕНТ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПОЗНАНИЯ В статье рассматривается эмоциональный интеллект как феномен, объединяющий аффективную и когнитивную сторону познания, в связи с художественным познанием. Разделяется внутриличностный эмоциональный интеллект, который воплощает собственную логику и ценности субъекта и межличностный интеллект, конструирующий новые смысловые образования субъекта. Подчеркивается, что в художественном познании потребность субъекта становится ясной, когда его эмоциональные проявления резонируют с возможностями окружающего пространства. Делается вывод, что эмоциональный интеллект регулирует доминирующую потребность человека, влияющую на умственную активность. Ключевые слова: эмоциональный интеллект, доминирующая потребность, рефлексия, индивидуальная логика, внутриличностный интеллект, внешнеличностный интеллект.

Kolycheva T.V EMOTIONAL MENTALITY AS AN INSTRUMENT OF ART COGNITION

The article considers the emotional mentality as a phenomenon uniting both affectional and cognitive parts in connection with art cognition. One can distinguish the personal emotional mentality which embodies both its own logic and values of the individual and interpersonal mentality with designs new semantic formations of the individual. It is emphasized that the individual needs the art cognition when his emotional displays coincide with the opportunities of the environment. We draw a conclusion that the personal mentality regulates the dominant necessity of environmental space. In is judged, that the emotional intelligence adjusts dominant need of the person which influences the mental activity.

Key words: emotional mentality, dominant necessity, reflexion, personal mentality, interpersonal mentality

Актуальність Окреслюючи художнє пізнання як невід'ємну частину загального пізнавального процесу, слід відмітити деякі важливі особливості художнього пізнання, які дають йому можливість йому зберігати власну неповторність. Відомо, що художнє пізнання діє під впливом так званої домінуючої потреби, яка керує людиною під час пізнавального процесу. Цікавим є питання щодо природи цієї домінуючої потреби у зв'язку зі зростаючою актуальністю проблем, які стосуються пізнання людиною власних можливостей і факторів впливу на ці можливості.

Метою статті є окреслення меж дії емоційного інтелекту в рамках художнього пізнання.

Розробленість теми. Сама ідея емоційного інтелекту з'явилась з поняття соціального інтелекту, яке розроблювалось такими авторами, як Е. Торндайк, Д. Гілфорд, Г. Айзенк. Це поняття поєднувало афективну і когнітивну сторони процесу пізнання. Наступним етапом в розвитку цього поняття був розвиток гуманістичної психології, і одним з дослідників інтелекту та емоцій людини був П. Салоуей, який в 1990 р. надрукував статтю «Емоційний інтелект». Під емоційним інтелектом розумілася здатність відчувати власні емоції та емоції іншої людини, а також, направляти емоції для допомоги розуму і здатність керувати емоціями. Тобто, емоційний інтелект включає в себе зв'язок між афектом та інтелектом. Це в свій час було відображено в роботі П. Салоуея та Д. Майєра. Художнє пізнання як окремий вид пізнання розглядалося різними авторами, такими, як Е. Л. Фейнберг, А.А. Мелік-Пашаєв, Г. А. Базеян, М.Е. Марков. Традиційно вважається, що художнє пізнання діє під впливом інтуїції та емоцій. Ретельний аналіз цих фактів дозволяє виявити такі рушійні сили художнього пізнання, як пізнавальна задача, яка втілює інтелектуальний напрямок роботи і домінуюча потреба, яка є осередком потребово-емоційних спрямувань людини.

Якщо пов'язати поняття про емоційний інтелект з роботою художнього пізнання, то слід з'ясувати, як емоційний інтелект взаємодіє з пізнавальною задачею і домінуючою потребою і сформулювати межі його впливу на процес пізнання.

Виклад основного матеріалу. Як стверджує Д. Гоулман, емоції відіграють в мисленні людини важливу роль, тому що емоційний інтелект включає в себе самомотивацію, емпатію та емоційну гнучкість. Д. Гоулман намагається вникнути в природу емоційного інтелекту, доводить можливість перевірки його наявності за допомогою текстових методик. Він виділяє

внутріособистісну та міжособистісну частини емоційного інтелекту, які означають відповідно розуміння власного емоційного стану та емоційного стану іншої людини.

Якщо розвивати думку про зв'язок емоційного інтелекту та художнього пізнання, то доцільно розглядати художнє пізнання саме через прояв означених частин емоційного інтелекту – міжособистісної та внутрішньоособистісної. Внутрішньоособистісна частина емоційного інтелекту навантажена ціннісним знанням, в якому внутрішня воля людини розкриває властивості об'єктів та явищ, які не завжди є теоретично доведеними, але суб'єктивно значущими. В внутріособистісній частині емоційного інтелекту присутня логіка, яка демонструє ціннісні характеристики суб'єкта, що пізнає. Як висловлюється М. Мамардашвілі, діє «закон безперервного творіння світу», тобто, внутрішньоособистісний інтелект допомагає людині трансформувати власний особистісний досвід і конструювати нові смислові надходження.

Навіть З. Фрейд в своєму психоаналізі підкреслював, що художня творчість більш, ніж інші види людської діяльності, розкриває самотність емоційності. Саме в процесі художнього пізнання можна спостерігати діалектику міжособистісного та внутрішньоособистісного в емоційному інтелекті. Тобто, емоції повинні допомагати контролювати художнє пізнання шляхом надання можливості привести людину до відповідності своєї домінуючої потреби на момент пізнання. Іншими словами, потреба стає зрозумілою для людини лише в тому випадку, коли емоційні прояви суб'єкта входять в резонанс з можливостями її оточуючого середовища. Яскравим прикладом цього є Гаїтянський період творчості П. Гогена, який описував Б. Даніельсон: «Пошуки емоційної рівноваги пов'язувались у П. Гогена з мрією про втечу в тропіки; екзотичні країни, в яких він був у юнацтві і які стали його психологічним притулком [2, с.25].

Якщо зосередитись на ролі несвідомого в процесі засвоєння суб'єктом явищ оточуючого середовища, то можна сказати, що в цьому процесі відбувається мимовільне виведення несвідомого в свідоме – тобто, людина починає рефлексувати щодо власного сприйняття оточуючого явища чи ситуації. Емоційний інтелект формується саме в процесі виникнення та розвитку творчого задуму суб'єкта та його перетворення в процесі сприйняття суб'єктом будь-якого об'єкта, який він сприймає за допомогою художнього пізнання [4, с.118].

З одного боку, художнє пізнання сприяє розвитку емоційного інтелекту, тому що воно допомагає сформулювати власний запит суб'єкта, а з іншого боку емоційний інтелект є інструментом художнього пізнання. Будь-який процес художнього пізнання не відбувається без участі емоцій і головним завданням емоційного інтелекту є здатність направляти емоції для допомоги розуму. Притаманна будь-якій живій істоті, емоція діє навіть на рівні інстинктів. Як відомо, в логічному дискурсі кожний суб'єкт має своє відправне твердження і свій висновок, який виходить з цього відправного твердження. Тобто, для кожної людини її відправне твердження і її результативний висновок є істинним [3, с.90].

Тому слід сказати про особливу індивідуальну логіку, яка враховує різні контексти, різне смислове навантаження. Та індивідуальна логіка, яка притаманна кожному суб'єкту, повинна відчуватись носієм емоційного інтелекту. Іншими словами, при сприйнятті власного зовнішнього світу для людини з розвиненим емоційним інтелектом, важливе значення мають

способи сприйняття зовнішнього світу і інших індивідів. Як висловлюється О. Зайцев, «якщо ти заволодів думкою людини, ти заволодів людиною» [3, с.73]. Продовжуючи цю думку, можна зробити висновок, що розум є генератором емоцій та почуттів. Якщо в художньому пізнанні, як ми визначили, важливим моментом є резонанс емоційних проявів людини з означеною ситуацією, яка її оточує, однією з головних завдань емоційного інтелекту є направленість емоції для допомоги розуму.

Для кращого розкриття смислу емоційного інтелекту слід звернутися до поняття мислення і буття. Вони повинні брати участь в індивідуальній логіці, яким оперує емоційний інтелект, в якості двох суб'єктів діалогу – «Я» і «Ти». Логічне мислення повинно стати, як стверджує В. С. Біблер, діалогічним. Тобто, в процесі мислення відбувається спір між «Я» і «Ти». Як стверджує Фейєрбах, діалектика є «діалог споглядання з досвідом [цит по 1, с.66]. Мова іде про діалог ситуативного аспекту життя з накопиченим теоретичним досвідом.

Такий діалог виступає, за словами В.С. Біблера, «як безперервний внутрішній діалог» [цит по 1, с.70]. Тобто, розкриваючи гносеологічні основи поняття емоційного інтелекту, слід зазначити, що емоційний інтелект ґрунтується на основі діалогу. І людина, яка бере участь в цьому діалозі, повинна мати глибокий внутрішній потенціал своїх доказів [цит по 1, с.71]. Коли цей внутрішній потенціал починає розвиватися, первинна індивідуальна логіка змінюється, і новий хід думки формується, враховуючи наявність двох логік в діалозі, що є притаманним емоційному інтелекту.

«Пізнавати предмет – означає реалізовувати, актуалізовувати (практично та теоретично) його буття в контексті певної логіки, ідеалізації», - стверджує В.С. Біблер окреслюючи процес пізнання, роботу інтелекту людини. Якщо порівнювати звичайний інтелект з емоційним, можна бачити, що він діє за тим самим принципом: відбувається реалізація буття будь-чого в контексті вже індивідуальної логіки цього предмета. В художньому пізнанні це має значення для усвідомлення домінуючої потреби разом з можливостями суб'єкта до рефлексії цієї потреби. Зупинимось на межах емоційного інтелекту. Як було визначено раніше, емоційний інтелект передбачає діалог внутрішньої логіки предмета, який пізнається, та зовнішньої логіки суб'єкта, що пізнає. Емоційний інтелект має певні межі в своїй дії, які виходять безпосередньо із пошуку значення предмета. Як стверджує Ж- П. Сартр, «емоцію можна зрозуміти, якщо в неї шукати значення» [5, с. 181]. Він розвиває свою думку так: «Теорія емоцій, яка стверджує пізнавальний характер емоційних фактів, повинна шукати це значення в самій свідомості. Інакше кажучи, саме свідомість сама робить себе свідомістю, маючи потребу у внутрішньому значенні [5, с. 187]. Якщо продовжити цю думку, слід зазначити, що в художньому пізнанні емоційний інтелект на свідомому рівні виокремлює певні значення, які вибудовуються під впливом окремо взятих уявлень-сигналів. Ці уявлення-сигнали потім стають основою індивідуальної логіки суб'єкта.

Тобто, за межами цих уявлень-сигналів, які притаманні конкретній людині, емоційний інтелект не може створювати власні послідовні значення емоції. Це означає, що завданням емоційного інтелекту є вміння визначати за феноменологічним аспектом емоції її значення. Сартр пояснює: «Для психолога емоція нічого не означає, оскільки він вивчає її як факт, тобто, відриваючи від всього іншого [5, с. 178]. За своїм психологічним значенням емоція

являє собою реакцію людини на виконання чи невиконання актуальної потреби:»ми будемо стверджувати, що емоція є лише в тій мірі, в якій вона щось означає» [5, с. 179]. А розпізнати ці значення можливо за допомогою індивідуальних уявлень-сигналів, які дають первинний поштовх для надання статусу емоції інформації, яка відповідає на домінуючу потребу.

Висновок. Підсумовуючи сказане вище, можна стверджувати, що емоційний інтелект покликаний допомагати роботі розуму, і це відбувається завдяки участі індивідуальної логіки. Індивідуальна логіка при цьому працює таким чином, що всередині двох субособистостей суб'єкта відбувається так званий діалог між подійно-ситуативним аспектом життя з накопиченим теоретичним досвідом. Цей діалог в художньому пізнанні допомагає досягнути резонансу між емоційним станом людини і можливостями наявної ситуації, тобто, тією інформацією, яка надається самим художнім пізнанням. Гносеологічне значення емоційного інтелекту полягає в реалізації буття будь-чого в контексті індивідуальної логіки суб'єкта і можливістю її змінювання, що відіграє в художньому пізнанні смислову роль. Межі емоційного інтелекту полягають саме в тих значеннях, які є індивідуальними для конкретної людини і які окреслюються власними уявленнями-сигналами. Враховуючи означені можливості емоційного інтелекту, можна зробити висновок, що він є певного роду регулятором домінуючої потреби індивіда, яка впливає на його розумову активність, знання власних можливостей емоційного інтелекту допомагає людині розширити її внутрішній мікросоціум.

ЛІТЕРАТУРА

1. Библер В.С. Мышление как творчество – М.: Политиздат, 1975. – 399с.
2. Даниельссон Б. Гоген в Полинезии – М.: Мысль, 1969.
3. Зайцев А.Д. Опыты или попытка логического обоснования отсутствия логики: Философские размышления. – Харьков: Крок, 2001. – 114с.
4. Левчук Л.Т. Психоанализ и художественное творчество. – Киев: Вища школа. – 1980. – 160с.
5. Психология эмоций. – СПб.: Питер, 2004. – 496.с.(Серия «Хрестоматия по психологии», составитель В. Виллюнас.)